

מדינת ישראל

א.ו.

הכנסת

פרוטוקול מס' 9/7

מישיבה של ועדת החינוך והתרבות, שהתקיימה ביום ג', י"ב בכסלו, תשט"ו - 7.12.54, בשעה 11.15.

נכחין:

- חברי הוועדה:
  - פ. פרסיץ - היו"ר
  - ס. אזנא
  - ס. ארם
  - א. ברטן
  - ז. בן-יעקב
  - א. כלפון
  - ס. כפרית
  - ד. נצר
  - י. סמילנסקי
  - ר. צבר
  - א. רוזאל-נאור

נוכחים:

מך שריד - מ"מ מנהל משרד החינוך והתרבות
ד"ר זיו - מנהל המדור לחינוך תיכון, משרד החינוך
מר לוריא - סגן מנהל המדור לחינוך תיכון

נעדרין:

- ח. בוגר
- ט. גריידי
- ק. כהנא
- י.ס. רוזנברג

סקירה על מצב החינוך התיכון.

סדר-היום:

=====

היו"ר פ. פרסיץ:

אני פותחת את הישיבה.
בטעם עתה מפיי ד"ר זיו סקירה על מצב החינוך

התיכון בשנת תשט"ו.

ד"ר זיו:

לא השתנו בהרבה פני הדברים בחינוך התיכון מאז מסדתי את סקירתי בוועדה. מבחינה מספרית הגיע החינוך התיכון לעת עתה למצב של גיבוש, ובשנה שעברה לא נתווספו מוסדות חינוכיים חדשים, וכוננתי לבתי-ספר של בוקר, כל יס להבדיל כאן בתי-ספר תיכוניים של בוקר, בתי-ספר ערב וכיתות המסך.
בשנת תש"ד היה מספרם של בתי-ספר תיכוניים של בוקר - 84. מספרם לא גדל בשנה זו, ורק בזמן אחרון נפתח בית-ספר חדש בכפר אתא, וישנם ניצגים של בתי-ספר תיכון חדש בפרדס-חנה, אשר מטמם כרגע סלע המחלוקת.

בשנת תשט"ו מספר בתי-הספר התיכוניים של בוקר, כולל כיתות תיכוניות ליד סמינרים, מגיע ל-87, ובהם לומדים כ-16,500 תלמיד.

אסתקד היו קיימים 17 בתי-ספר תיכוניים של ערב, בהם למדו כ-2,000 תלמיד. השנה הגיע מספר בתי-הספר התיכוניים של ערב ל-16 ומספר הלומדים בהם - 2,300.

מספר מוסדות-המסך היה לפני שנה 64, ומספר הלומדים בהם - כ-3,500. השנה קיימים 72 מוסדות-המסך ובהם לומדים כ-4,200 תלמיד. מוסדות-המסך אלה בעיקר מוסדות חינוך על-יסודי בקיבוצים, במושבנות עובדים ומספר מושבות אחרות, כמו זכרון-יעקב, אשר לא נתגבסו עדיין כבתי-ספר תיכוניים של מסך והם מקנים הסכלה של 3 - 2 שנים מעל לחינוך יסודי.

ד"ר זיו:

בשנת תשי"ג ניגשו לבחינות בגרות 1,899 בוגרי
בתי-ספר תיכוניים. מהם נכסלו 466, היינו 22.5%.

בשנת תשי"ד היו בחינות בגרות בפרדות לבוגרי
בתי-ספר תיכוניים יהודיים ולבוגרי בתי-ספר תיכוניים ערביים. ניגשו
לבחינות בגרות באותה השנה 2,219 בוגרי בתי-ספר תיכוניים יהודיים ומהם
נכסלו 510, היינו 23%. מ-5 בתי-ספר תיכוניים ערביים ניגשו לבחינות
בגרות בפרדות בשנה זו 132 תלמידים, ומהם נכסלו 98, היינו 74%.
מתוך 6 הטקצויות בהם נבחנו בבחינות הבגרות 4 היו זהירות בבחינות הבגרות
של תלמידים יהודיים וערביים. שני הטקצויות האחרים בהם נבחנו התלמידים
הערביים היו: ערבית ועברית הכוללת ידיעות בתנ"ך, חיבור, ספרות עברית וכו'.
סובן שהדרישות בערבית לגבי התלמידים הערביים הן הרבה יותר גדולות מהדרישות
המוצגות לתלמידים יהודיים אשר נבחנו בערבית. נדמה לי שדווקא בערבית
טספר הנכסלים בין התלמידים הערביים היה קטן באופן יחסי, והיו כסלונות
בטקצויות שונים כמו פיזיקה, מתמטיקה ואנגלית, כפי שזה קרה גם אצל
התלמידים היהודיים.

נוסף לבוגרי בתי-ספר תיכוניים ניגשו לבחינות בגרות
גם אכסטרניים, מבני 18 ומעלה וביניהם אפילו בני 50. טספרם של הנבחנים
בבחינות בגרות אכסטרוניות גדול והולך. אנו מספלים כיום ב-10,000 טועמדים
לבחינות בגרות אכסטרוניות, ואף כי רבים מבין הנרשמים בסופו של דבר אינם
ניגשים לבחינות, אפשר לומר שכ-7,000 מהם נבחנו. קשה לומר מהו טספר
הנכסלים מבין נבחני בחינות בגרות אכסטרוניות, מפני שאנשים אלה אינם ניגשים
בבת אחת בכל הטקצויות, אלא ניגשים בכל טועד לטקצוע אחד או שניים.
אולם בדרך כלל טספר הנכסלים ביניהם הוא גדול מאד. קורה שאדם ניגס ל-6
בחינות ועומד רק אחת. סיבת הדבר היא בזה שלא כל האכסטרוניים מתכוונים
כראוי לבחינות; יש המתכוונים בעזרת מוסדות פרטיים שאין לנו פיקוח עליהם.
עדיין לא נתגבש הטיפול בבעיה זו בכללותה, מפני שפסוט איננו מספיקים
לחתפנות לזה.

בתי-הספר התיכוניים למיניהם - בתי-ספר של בוקר,
של ערב וביתות המסך - טקבלים ממסד החינוך תמיכה כספית, 160 לירות
לכיתה. יתכן כי לאור מצבנו הכספי נוכל להגדיל את התמיכה עד ל-180 לירות
לכיתה. בשנת תשס"ד ניתן כ-200 לירות לכיתה. טכום זה הוא קטן מאד ומגיע
כדי שכר-לימוד סמסלם תלמיד אחד. התמיכה ניתנת לכל בתי-ספר,
ללא הבדל מעמדם. אם טספר תלמידים בכיתה אינו מגיע ל-24 - 20, ניתנת
תמיכה קטנה יותר.

נוסף לתמיכה הרגילה ניתנה גם תמיכה מיוחדת לבתי-ספר
אשר לדעתנו אינם יכולים לקיימם עצמם בלי עזרה ניכרת. הכוונה למקומות
ריכוז של עולים חדשים, בהם גם ציבור ההורים אינו מבין עדיין את ערכו
של בית-הספר ואינו מוכן לסלם שכר-לימוד גבוה. לכיתות במקומות כאלה
נתנה תמיכה של 2,000 לירות לכיתה.

בעיה מיוחדת מהווים בתי-הספר התיכוניים של ערב.
אטנם טספרם השנה מגיע ל-16 בלבד, אבל אם נטווה זאת לטספר של השנים
הקודמות נראה שקיימת טנדנציה של עליה בטספר התלמידים. בבתי-ספר אלה
לומדים לרוב תלמידים העובדים ביום, אך ישנם גם כאלה אשר אינם עובדים
ובכל זאת מעדיפים - מחוטר-אמצעים - ללמוד בבית ספר ערב, הואיל ושכר-
הלימוד בו נמוך יותר מזה של בתי ספר בוקר. ברוד שרמת הלימודים בבתי-ספר
תיכוניים של ערב אינה טוה לזו בבתי-ספר תיכוניים של בוקר. בוגרי בתי-ספר
ערב ניגשים לבחינות בגרות ובוגרי בתי-ספר מסויימים הגיעו להיסגים יפים
מאד. ביחוד יש לציין את בית-הספר התיכון העירוני א' ובית-ספר של הנוער
העובד - שניהם בתל-אביב - ש-90% מבוגריהם עמדו בבחינות בגרות.
בין בתי-ספר תיכוניים של ערב ישנם כאלה המוחזקים על-ידי אנשים פרטיים.
מסד החינוך מפקח עליהם ומטתדל להבטיח שהוראה תהיה בידיים נאטנות.

מפעל הסטיפנדיות. קיימות שתי קרנות של סטיפנדיות
לתלמידי בתי-הספר התיכוניים: א) קרן סטיפנדיות של הטטלה אשר מטנה
נהנים רק אותם התלמידים הלומדים בבתי-ספר תיכוניים. הנתונים לפיקוחו
של מסד החינוך. ב) קרן סטיפנדיות מטותפת של הסוכנות להמטלה, מטנה
נהנים תלמידים מחוגים מסויימים בלבד: בני-עולי-חדשים, בני עדות המזרח
וכו'. מקרן זו ניתנות סטיפנדיות גם לתלמידי בתי-ספר טקצועיים וחקלאיים -
אשר כידוע אינם נתונים לפיקוחו של מסד החינוך - וכן תלמידי סמינרים
ובתי-ספר גבוהים.

ד"ר זיו:

מקרה הסטיפנדריות של מסרד החינוך ניתנו בסנת
 תשי"ד 2267 סטיפנדריות, מהן 29 לתלמידים ערביים.
 ללומדי כיתות י"א וי"ב ניתנו סטיפנדריות בסך 65 לירות כל אחת, כי זה
 היה עוד המסך של קרן מדיניות. הסטיפנדריות האחרות היו בגובה של
 80 לירות כל אחת. בשנת תשט"ו יש בדעתנו לתת כ-2777 סטיפנדריות, מהן
 50 לתלמידים ערביים. מתוך 2777 סטיפנדריות כ-1920 ניתנו לתלמידים
 מטייכים אשר קיבלו סטיפנדריות גם אשתקד, וכ-800 סטיפנדריות לתלמידים
 חדשים. גובה הסטיפנדריות יהיה השנה 100 לירות כל אחת. נוסף לסטיפנדריות
 חייבנו כל מי-ספר לתת לתלמיד בעל סטיפנדיה הענקה בסך 25% מסכר-הלימוד
 שעליו לסלם. אמנם לא כל בתי-ספר סמלאים ברצון אחד תביעה זו, אבל
 לא ויתרנו על כך. בעיקר הצלחנו להנהיג זאת בתל-אביב, כי שם בתי-ספר
 תיכוניים לא-עירוניים מעוניינים לקבל תלמידים בעלי סטיפנדריות, כדי
 להעלות את רמת הלימודים. עד כה תלמידים בעלי סטיפנדריות נהרו לבתי-הספר
 העירוניים, כי בהם שכר-הלימוד נמוך יותר. בבתי-הספר התיכוניים
 הלא-עירוניים בתל-אביב טלמיט תלמידים בעלי סטיפנדריות רק 65 לירות
 שכר-לימוד, כפי שזה נהוג גם בבתי-הספר העירוניים.
 תלמיד שזוכה בסטיפנדיה עם כניסתו לבית-ספר תיכון
 מטטיך לקבל אותה עד סוף כיתה י"ב, בתנאי שהסמוצע של ציוניו בסוף כל
 שנת לימודים אינו למטה מ-70. אם הסמוצע הוא נמוך יותר בודקים זאת,
 ומתחשבים בהטלצת מנהל בית-הספר, אם הוא טוען שהיתה לזה סיבה מוצדקת.
 אם אין כל הצדקה מפסיקים את מתן הסטיפנדיה. מקרים כאלה אינם רבים.
 אנחנו מקפידים יותר על הציונים בסוף כיתה י"א מאשר בסוף כיתה ט',
 כי אנחנו מניחים שהתלמידים צריכים להתרגל ללימודים בבית-ספר תיכון,
 ולפעמים מתקשים בשנה הראשונה.

בבחינות לסטיפנדריות אנו מתחשבים בשלושה גורמים:

בחינת הידיעות ב-3 מקצועות - חשבון, תנ"ך והיסטוריה; בדיקה פסיכוטכנית, אך
 במקומות בהם לא הספקנות לערוך בדיקות כאלו לקחנו בחשבון את תוצאות
 הלימודים בבית-הספר היסודי; חוות-דעתו של מנהל בית-הספר. ברובם הסכריע
 של המקרים שלוש הגורמים הללו מתישבים ובמקרים שלא היתה התאמה ביניהם
 חקרנו מהי סיבת הדבר.

השנה הודענו כי תלמיד זכאי לקבל סטיפנדיה אם

בבחינת הידיעות השיג סמוצע של 80 בקורות ובבדיקה פסיכוטכנית - בין
 5 ל-9 בקורות. לאחר הבדיקות נוכחנו לדעת שנוכל להוריד את הסמוצע
 בבחינת הידיעות מ-80 ל-79. למעשה אין לנו קנה-מידה אובייקטיבי לקביעת
 הסמוצע הטובה בקבלת סטיפנדיה. אנו קובעים את מספר הנקודות הטייטלי
 בהתאם לטכומים העומדים לרשות קרן הסטיפנדריות, ועל כן קבענו השנה
 סמוצע בטוח יותר של 79 בקורות. אולם היו מקרים שבגלל מצבו הסוציאלי
 של התלמיד הוענקה לו סטיפנדיה, גם אם הסמוצע שהשיג היה בגבולות של
 80 - 70 בקורות.

בשנת תשט"ו רק 800 תלמידים חדשים זכו

לקבל סטיפנדריות, וזהו מספר קטן מאד בהתחשב בעובדה שלבחינות לסטיפנדריות
 ניגשו 3,500 מועמדים. יתכן שלשנת תשט"ז נוכל להגדיל את מספר הסטיפנדריות
 לתלמידים החדשים.

לרשות קרן הסטיפנדריות השניה -הקרן המשותפת של

הסוכנות והממשלה - עמדו לשנת תשט"ו סך של 225,000 לירות - מזה 150,000
 לירות מהסוכנות היהודית ו-75,000 לירות מן הממשלה - לעומת 145,000 לירות
 שעמדו לרשותה אשתקד, מזה 100,000 לירות מהסוכנות ו-45,000 לירות מן
 הממשלה.

אשתקד ניתנו מקרן זו סטיפנדריות ל-1557 תלמידים

בתי-ספר תיכוניים, בתי-ספר מקצועיים, בתי-ספר חקלאיים, ישיבות ובתי-ספר
 גבוהים. מהם הפסיקו ללמוד אחרי שנת תשי"ד 485 תלמידים; 187 סיימו את
 לימודיהם, 104 הפסיקו ללמוד מטעמים בלתי-ידועים לנו, 160 נפטלו משום
 שלא השיגו את הרמה הרצויה, 34 נפטלו מטעמים כלכליים.

לקראת שנת תשט"ו אנו מחוייבים לתת סטיפנדריות

ל-1,100 תלמידים שקיבלו גם אשתקד, ועל זה נוסף עוד כ-900 סטיפנדריות
 לתלמידים חדשים. גם הסטיפנדריות הניתנות מקרן זו הן בצורת 100 לירות כל
 אחת, ולא שלתלמיד בתי-ספר חקלאיים אנו נותנים לפעמים סטיפנדריות-בסכומים
 יותר גבוהים, כ-125 לירות, והטיפול במקרה זה הוא יותר אינדיבידואלי.
 מן שטרנו סכום כסף קטן להחזקה, אם יהיה צורך בזה.

מהקרן המשותפת

ד"ר זיו:

השנה קבענו מהו אחוז הסטיפנדיות/שיבתן לכל סוג של תלמידים. הוחלט כי 30% של כלל הסטיפנדיות ינתנו לתלמידים חדשים; 25% - לתלמידי בתי-ספר חקלאיים, 25% לתלמידי בתי-ספר תיכוניים, כולל ישיבות, 10% לתלמידי בתי-ספר מקצועיים, 10% לתלמידי מכינות בסמינרים ותלמידי בתי-ספר גבוהים. אסתקד ניתנו 80 סטיפנדיות לתלמידי ישיבות. ישיבות אלו בוקרו על-ידי מפקח מטעם משרד החינוך ובמידת האפשר בהן נמצאומשביעי-יצון הוחלט על מתן סטיפנדיות למספר מסויים של תלמידים.

כיצד ניתנות סטיפנדיות? - לאחר שקובעים מי הם התלמידים אשר מבחינה פדאגוגית זכאים לסטיפנדיות, מבחינים ביניהם שני סוגים: תלמידים שאמנם מבחינת כשרונותיהם והישגיהם ראויים לסטיפנדיות, אלא שמצבם הכלכלי הוא לדעתנו משיעי-יצון. תלמידים מסוג זה מקבלים רק מכתבי-עידוד, אך לא הענקה כספית.

לגבי סוג שני של תלמידים, אשר הן מבחינת הישיגיהם והן מבחינת מצבם הכלכלי זכאים לסטיפנדיות, קבענו כלל, כי הסטיפנדיות ניתנות במקרים שאבי המשפחה הוא עובד שכיר ואיט מלכדו במשפחה אינו עובד, או במקרה שאבי המשפחה עובדים אלא ישנם במשפחה 4 ילדים, או שיסנם 3 ילדים וכולם לומדים. בכל המקרים האחרים אנו בודקים אם מצבם הכלכלי של הורי התלמיד מצדיק מתן סטיפנדיה. ראשית, פונים למנהל בית-הספר, לאחר מכן מבקשים אינפורמציה מ-2 אנשים, שסמותיהם נמסרו על-ידי מגיש הבקשה. אם המדובר בתלמיד הגר במקום ישוב קטן, אנו פונים למט קבלת אינפורמציה לוועד המקומי. זוהי הדרך בה אנו גוהגים, אך אין אמנם בטחון מלא שבכל המקרים ניתנו הסטיפנדיות לאלה אשר באמת ראויים לכך מבחינה כלכלית. אם מגישים עירעור אנחנו בודקים שנית ולפעמים מטנים את ההחלטה. יתכן שגם כאן עלולות לחול טעויות, אך אין לנו מנגנון מתאים לבריקה.

היו"ר ש. פרטיץ: איזה סמוצע יש להשיג כדי לזכות בסטיפנדיה מן הקרן המשותפת של המוסכנות והממשלה?

ד"ר זיו:

שאלונוי בחינות לסטיפנדיות מהקרן המשותפת טובים מן האלוניים לסטיפנדיות מטעם משרד החינוך, ורמתם נמוכה יותר. גם בבחינות לסטיפנדיות מהקרן המשותפת דרשנו סמוצע של 80 נקודות, אם כי לתלמידים אשר רצו להמשיך ללמוד בבתי-ספר חקלאיים או מקצועיים נתנו סטיפנדיות גם אם הסיגו סמוצע של פחות מ-70 נקודות, אך לא פרסמנו דבר זה ברבים, כדי לא ליצור רושם שתלמידים מוכשרים פחות חייבים ללמוד בבתי-ספר מקצועיים ולא בבתי-ספר תיכוניים-אקדמאיים. כמעט כל התלמידים אשר בחרו בבתי-ספר מקצועיים או חקלאיים והגיסו בקשות לסטיפנדיות - נענו. לתלמידים אשר בבחינות לסטיפנדיות הסיגו סמוצע של 80 - 70 נקודות כתבנו שאם יבחרו בבית-ספר חקלאי או מקצועי ניתן להם סטיפנדיות. לצערי, מספרם לא היה גדול. רובם העדיפו לוותר על הסטיפנדיות ובלבד שילמדו בבית-ספר תיכון, ולו גם על חשבונם-הם. היו לנו שיחות מרות מאוד עם ההורים, כי רבים מהם הבינו את העניינים שלא כהלכה. היו שטענו כי רוצים לשלוח את בניהם לבית-ספר חקלאי או מקצועי רק מפני שהם אינם בני העדה האשכנזית. אמנם גם במקרים כאלה לא ויתרנו, אבל לאור זה בקל להבין מהו המצב.

בחלוקת הסטיפנדיות התחשבנו גם במקום מגוריו של התלמיד. אם שני תלמידים - אחד מתל-אביב והשני, נניח, מקרית-סמונה או מרטלה - הסיגו מספר נקודות שווה, העדפנו את התלמיד מקרית-סמונה או מרטלה על-פני התלמיד הגר בתל-אביב.

לשאלת יושבת-הראש. ברור כי שאלון ב' - לסטיפנדיות מן הקרן המשותפת - דמתו נמוכה מזו של שאלון א'. קרו מקרים שמהלים ומורים שלחו לבחינות ב' תלמידים אשר היו צריכים לבטח לבחינות מסוג א'. תלמידים אלה הסיגו בבחינות ב' כ-90 נקודות, ואלה תלמידים לא רעים. יוצא מזה שהבדל הרמה בין שני השאלונים איננו גדול כל-כך. השנה הבחינות מסוג ב' תהיינה קפדניות יותר מאשר אסתקד, אם כי עוד לא תגענה לרמת הבחינות מן הסוג השני.

א.ו.

ד"ר זיו: אחת הבעיות הסרכזיות של החינוך התיכון היא בעיית תכנית הלימודים ובעיית הסגמות. כידוע, קיימות בשטח זה תורות שונות, וישנן כאלו האומרות שיש להשאיר בחינוך התיכון אמפליטודה רחבה של בחירה, וכל בית-ספר יקבע בעצמו את תכנית הלימודים שלו. ובאמת, בארצות רבות ישנם בתי-ספר תיכוניים שהטוענה הפדאגוגית שלהם קובעת את תכנית הלימודים, ללא כל תלות באיזו שהיא רשות אחרת. הטכנה הסיומת היחידה לכל בתי-הספר הוא בחינות הבגרות, שגם הן לא תמיד אחידות.

באנגליה, למשל, כל אוניברסיטה קובעת בחינות-כניסה לפי דאות-עיניה וישנם מקרים שתלמידים אשר נבחנו בבחינות כניסה לאוניברסיטה אחת לא מתקבלים לאוניברסיטה שניה מבלי שיעברו בחינות חדשות.

התפתחות החינוך התיכון בארץ הביאה לידי כך שאינם נתגבשו בספר מקצועות תכניות בלתי-סוות. אנחנו מצאנו שיש לחתור לקראת הנהגת תכנית לימודים אחידה, והתנאי הראשון לזה הוא טעות שעוריים אחת לכל בתי-הספר התיכוניים. לאחר דיונים רבים עם האוניברסיטה והטכניון אנו עומדים לפרסם בקרוב מערכת שעוריים אחידה לכל בתי-הספר התיכוניים, בהתאם לסגמות. גם בקשר לסגמות היו ויכוחים רבים, אם הסגמות צריכות להיות סגובסות או לא. זאת אומרת, אם תלמידהבחר בסגמה ריאלית חייב אפריורי ללמוד גם חטיבה, גם פיזיקה וגם מתמטיקה, או שמה יכול הוא לבחור בצילולוגיה במקום פיזיקה. גם פה החלטנו ללכת בקו של סגמות סגובסות, אלא שמספר הסגמות יהיה רב, כדי שהתלמידים יוכלו לבחור במקצועות ההולמים את כשרונותיהם. לדעתנו, יש לסאוף לגיבוש בסגמות, הואיל וכל סגמה מבחינת ערכה המדעי צריכה להיות שלמות אורגנית.

בתכנית השעוריים קבענו סגמה הומניסטית

עם שפה זרה שניה ומגמה הומניסטית עם שפה זרה אחת בלבד, שבה המקצועות העבריים מהווים את העיקר. נוסף לכך, ישנה סגמה פיזיקאית-מתימטית, מגמה ביולוגית, סגמה חברתית ומגמה פדאגוגית. זוהי, אם כן אמפליטודה רחבה מאד. כן ניתנת האפשרות לבתי-הספר עצמם להציע סגמות נוספות לאלו שבקבעו על-ידינו, בתנאי שתינתן לכך הצדקה פדאגוגית, ולאחר שהתכנית המוצעת תיבדק על-ידי משרד החינוך ותימצא מתאימה - היא תאושר. כוונתנו לא להביא לידי אוניפיקציה בתכנית הלימודים בבתי-הספר התיכוניים, אך יחד עם זאת למנוע אנרכיה שהסתדרה פה ושם. בהתאם לזה נעבד גם תכנית לימודים, ואני מבקש להבחין בין תכנית הלימודים לבין תכנית הבחינות. אנו דורשים כי הראשונה תהיה רחבה יותר מהשניה, ואנחנו מחייבים כי בבתי-הספר התיכוניים ילמדו מקצועות נוספים על אלה שבהם נבחנו בבחינות הבגרות. אך לא כל-כך קל לבצע זאת.

דמת הלימודים בבתי-הספר התיכוניים היא פונקציה

של גורמים מספר והם: תכנית הלימודים, כוחות-ההוראה וההנהלה, סכסירי-עזר, מעבדות, ספריות, ריהוט ועוד.

מבחינת כוחות-ההוראה נמצאים אנו במצב קשה ביותר.

יש לדעת כי בשנים 1954 - 1944 גדל החינוך התיכון ב-200%, מבחינת מספר המטודות. מצד שני, הקטת המדינה קלטה צעירים רבים לפקידות, לצבא, לעבודות טכניות רבות אחרות והעליה הגדולה לא הביאה עמה אינטליגנציה מקצועית מרובה. ישנם עוד גורמים נוספים שהביאו למצב קשה בהוראה, אך לא כאן המקום לדבר עליהם. אלא שהם גרמו לכך שזרימת הנוער האוניברסיטאי להוראה היא מועטת ביותר. דיברנו על-כך עם הפרופיסורים והם מצביעים על העובדה שרוב הסטודנטים בוחרים בהוראה רק במידה שאין להם מוצא אחר, או במידה שהם צינם יכולים לסיים את לימודיהם. מספרם של אלה אשר רואים בהוראה את יעודם בחיים הוא קטן.

הואיל והמחסור בכוחות-ההוראה הוא גדול אין אנו

יכולים למצות בכל חמרת הדין את החוק האוסר מתן היתר הוראה לסורים שהשכלתם איננה טוטלטה. בבתי-ספר תיכוניים רבים טלמדים סורים צעירים אשר לא שימסו די צדכם, והתוצאות ברורות. אנחנו מתכוונים למנוע זאת, ואני מקווה כי בקרוב יתפרסמו הגדרות ברורות באלו תנאים יורשה אדם להורות בבית-ספר תיכון. הדרישות תהיינה כנראה שמורה בכיתות ט' ו-י' צריך להיות בעל תואר ב.א. לפחות ומורה בכיתות י"א ו-י"ב בעל תואר ט.א. נוסף לכך צריכה להיות לכל מורה השכלה פדאגוגית מתאימה. השאלה באיזו מידה באמת נוכל למצות את הדין. לסורים ותיקים ניתן הקלות, את הסורים הצעירים אשר אינם מסלמים אחר דרישות אלו נחייב בבחינות השלמה, ונדאג לכך שיערכו קורסי השתלמות. אטנם ישנם סורים רבים אשר מצליחים מאד בעבודתם, אם כי השכלתם הפורמלית איננה מלאה.

ד"ר זיו:

גורם נוסף המספיע על רמת הלימודים הוא הצד הטכני: בנינים, ספריות, מכשירי-עזר, מעבדות ועוד. המצב של הציוד הטכני בבתי-הספר הוא בכל רע. אמנם מספר בתי-ספר ותיקים הספיקו עוד לבנות בנינים, להקים ספריות ומעבדות, אך אם נבחר את הקציב, נראה שגם כאן עיקר הכסף מוצא על-מסכורת מורים ורק טיעונו - לספריות, למעבדות ולמכשירי-עזר, והמצב כך אפילו בבתי-ספר עירוניים. בבתי-הספר התיכוניים במקומות ישוב חדשים, כמו רמלה, או אפילו בצפת ובהרצליה המצב קשה ביותר, וברור שרמת הלימודים טובלת כתוצאה מכך. יכולנו אמנם לא ליישר פתיחת מוסדות אלה או לאסור את קיומם, אבל השאלה היא אם מותר לעשות זאת, כי הילדים הלומדים בבתי-ספר אלה לא יעברו ללמוד במקומות אחרים. על כן חייבים אנו לקבל את המצב הקיים עם כל התוצאות הכרוכות בדבר. קנה-המידה היחיד שאנו מסתמסים בו לשם החזקת רמת לימודים מסויימת הוא בחינות הבגרות. ואם כי לוחצים עלינו, אבי מקוה שכסם שלא הורדנו את רמת הבחינות בעבר, כן לא נעשה זאת גם בעתיד, והעובדה כי 25% טאלה שניגשו לבחינות הבגרות נכסלו סדברת בעד עצמתן אין בכוננתנו להוריד את רמת הבחינות, כי אם קיים סטאנדרט בינלאומי ידוע בבחינות בגרות, גם אנחנו צריכים לשאוף לקיום סטאנדרט כזה. לפעמים המתח בין הדרישות בבחינות הבגרות לבין הסטאנדרט הקיים אצלנו מבחינת כוחות-ההוראה והציוד הוא גבוה. אילו יכולנו להגדיל את מספר הסטיפנדרים היה המצב משתפר, כי לבתי-הספר התיכוניים היו זורמים תלמידים הראויים לזה מבחינת כשרונותיהם.

רמת הלימודים במקצועות השונים. הייתי נזהר כאן שהכללות כי ההבדלים בין מוסד אחד למשנהו הם לפעמים גדולים מאד, וגם במוסד אחד ישנם הבדלים ברמת הלימודים, הואיל וזה מושפע גם מן המורים. נראה לי שבמקצועות רבים כמו מתמטיקה, פיזיקה, היסטוריה וביולוגיה הרמה היא משביעה-רצון, אם לדון לפי התוצאות של בחינות הבגרות. הרמה של מקצועות אלה בטגמות ההוכניסטיות נמוכה יותר.

קיים ויכוח רציני בקשר להוראת אנגלית. יש טוענים שאנדרושים יתר על המידה, והשאלה היא אם האנגלית צריכה לשמש מכשיר עזר טכני בלבד, או שמא היא צריכה להיות פרוזודור להטלה כללית. פועלת עכשיו ועדה בראשותם של הפרופ' דוסקין ומנדילוב, אשר צריכה לחקור את הבעיה של הוראת אנגלית בבתי-הספר התיכוניים ולהציע לנו הצעות. לדעתנו ידיעת יצירותיו של שטספיר ויצירות של הספרות החדשה, יכולת לכתוב חיבור באנגלית, הבנת טכסט בלתי-ידוע אלו דרישות שבלעדיהן אין לעמוד בבחינות בגרות. עובדה היא שכל עוד התלמידים יושבים על ספסל הלימודים בבית-הספר התיכון הם טוענים שהדרישות בשפה האנגלית הן רבות מדי. אך בטירה שהם מסיימים את לימודיהם בבית-הספר וממשיכים ללמוד באוניברסיטה בארץ או בחוץ-לארץ, מבינים כי דרישותינו אינן מוגזמות כלל ועיקר, הואיל ובלי שליטה בשפה זרה אין כל אפשרות להתקדם.

עומדת בפנינו השאלה באיזו מידה יכולים אנו להסתפק בלימוד שפה זרה אחת בלבד או ששני יש לדרוש כי תלמידי בתי-ספר תיכוניים ילמדו שתי שפות זרות. אנשי משרד החינוך הגיעו למסקנה שמתלמידי מגמות הומניסטיות יש לדרוש לימוד שתי שפות זרות, פרט לאלה הלומדים במגמה עברית - קלאסית. הבעיה היא מה צריכה להיות השפה הזרה השניה במגמות ההומניסטיות. לעת-עתה ראינו לנכון להשאיר זאת להכרעתם של ההורים והתלמידים, אם כי אנו מצויים לדאוג לכך ששני שנה בשנה יסיימו את בית-הספר התיכון מספר מסויים של תלמידים השולטים בשפה הערבית ובכל הכרוך בה. אנו גם נעשה זאת, לא מתוך התפטרות רחבה, כי אם במספר בתי-ספר. יש גם לחייב את לימוד צרפתית כשפה זרה שניה, הואיל וזו שפה המסמסת פתח לתרבות נרחבת. אשר ללימוד לטינית, אם ישאלו את דעת, בוודאי שאחייב זאת. כבר היוו במספר בתי-ספר תיכוניים קיימת הוראת לטינית: בבית-ספר "טלוח" בתל-אביב, בבית-הספר התיכון בניית-הכרם ובבית-הספר הריאלי. תלמידים אשר לומדים לטינית בקורס מלא מגיעים בדרך כלל לרמה שהיתה מקובלת בבתי-ספר תיכוניים הומניסטיים באירופה. ישנם גם בתי-ספר תיכוניים אשר הנהיגו את לימוד השפה האיטלקית ואילו בבחינות הבגרות האכסטרניות אחד המקצועות הוא השפה הרוסית, טרביט הבוחרים בה ואף הבחינה במקצוע זה עומדת על רמה גבוהה. בבתי-הספר המוחזקים על-ידי אליאנס צרפתית היא השפה הזרה העיקרית, ואנגלית תופסת את המקום השני.

בעברית האמפליטודה של ההישגים היא רחבה מאד. טוענים, ואלי בצדק, לרביזיה של בחינות בגרות בתנ"ך, ואנו נוטים ללכת בכיוון זה. לדעתנו, הוראת השפה העברית, השליטה בשפה, כתיבת החיבור וכו' תובעת טיפוח מיוחד. אנו מקווים לערוך בחנוכה כנס של מורים לשפה העברית, אשר יוקדש לזוויכוח על-הוראת מקצוע זה. קיימת הרגשה, כי יש מקום לפעולה בשטח זה, אם כי מספר הנכסלים בבחינות הבגרות בחיבור עברי הוא קטן מאד. אך דווקא עובדה זו מדאיגה אותי ביותר.

או.

היו"ר ש. פדסיץ:

לפני שנעבור לשאלות נקטר לסקירה, ברצוני לברך את הה"כ בן-יעקב על שובו מחוץ-לארץ.

א. כפרית:

מהו ההרכב העדתי של מקבלי הסטיפנדיות? האם אפשר להסיק את המסקנה, כי מספר הניגושים לבחינות הבגרות השנה עולה על מספר הנבחנים אשתקד? הייתי מבקשת לשמוע סקירה גם על המגמה הצבאית בחינוך התיכון.

ב. צברי:

כמה פעמים אדם אשר ניגס לבחינות בגרות אכסטראניות ונכשל במקצוע אחד או יותר יכול לחזור ולהבחן שוב?

האם בבחינות הבגרות האכסטראניות ישנן בחינות שונות לאלה שהם בגיל בית-ספר תיכון ואלה שהם מעל לגיל זה? מהו אחוז בני-עדות הסודח בין תלמידי בתי-הספר התיכוניים?

פעלה פעם ועדה שבדקה את המצב בתי-הספר התיכוניים ואף הגישה המלצות. האם המלצות אלו בוצעו? האם אפשר לקבל פרטים על החוק לחינוך התיכון שטר החינוך עומד להציע לכנסת?

א. רוזאל-נאור:

האם בעת בדיקת מצבם הכלכלי של תלמידי המועמדים לסטיפנדיות מביאים בחשבון לא רק את מספר הנפשות העובדים במשפחה, אלא מבקשים גם את חוות-דעתה של האחות הסוציאלית בבית-הספר? כי לעתים קרובות האחות הסוציאלית יכולה לתת תמונה נאמנה על הנעשה במשפחת התלמיד. אשר לחלוקת סטיפנדיות מן הקרן המסותפת לתי-הספר התיכוניים מסוגים שונים, אני חושבת שזוהי הזדמנות למשרד החינוך לכוון את התלמידים לתי-הספר הטובים. ברצוני לשאול מדוע אחוז הסטיפנדיות שהוקצב לתלמידי הסינרים הוא נמוך כל-כך? האם אחוז זה נקבע על-סמך בדיקת המועמדים, או שישנה בזה כוונה אחרת?

א. כלפון:

האם אפשר לדעת כיצד הצליחו בלימודים התלמידים אשר בשנת תש"ד קיבלו סטיפנדיות מן הקרן המסותפת של הסוכנות והממשלה? מהו מספר הבקשות לסטיפנדיות מן הקרן המסותפת לשנת תש"ו?

האם נכון הוא שלבתי-ספר תיכוניים, אשר נהגו להורות את השפה הערבית 16 או 20 שעות לחודש, ניתנה הוראה לצמצם את מספר השעות ל-12, בהתאם לתכנית הלימודים החדשה שפורסמה על-ידי משרד החינוך?

א. ברטון:

ישנה שמועה על הקמת בתי-ספר תיכוניים ממלכתיים ועל שינוי במבנה בתי-הספר התיכוניים. ד"ר זיו בסקירתו לא הזכיר זאת, והייתי מבקש לשמוע על כך. האם ישנה סטאטיסטיקה על אחוז התלמידים שהפסיקו את לימודיהם בבית-הספר התיכון בגלל קשיים כלכליים?

ד. נצר:

מהו מספר בתי-הספר התיכוניים הציבוריים ובתי-הספר התיכוניים הפרטיים? האם ידוע מהי רציפות הלימודים בבתי-ספר תיכוניים של ערב, וכמה מן התלמידים אשר התחילו ללמוד באמת הגיעו לגמר ועמדו בבחינות בגרות? מהי מידת השפעתו של משרד החינוך על בתי-ספר תיכוניים לא-ציבוריים? האם ידוע למשרד החינוך מהי הקלקולציה לכיתה תיכונית?

האם ידוע מהו אחוז ההיטאות בבתי-הספר התיכוניים, מהו אחוז הנכשלים בבחינות מעבר מכיתה לכיתה ומה הן הדרישות בשטח זה? מה הן הסיבות לריבוי השעורים הפרטיים בקרב תלמידי בתי-ספר תיכוניים, ומהי השפעתו של משרד החינוך על תופעת מתן שעורים פרטיים על-ידי אותם המורים, מאותן הכיתות, מאותו בית-הספר עצמו בו לומד התלמיד?

או.

היו"ר ש. פרסיץ:

לפני שנעבור לשאלות בקשר למקירה, ברצוני לברר
את הה"כ בן-יעקב על טובו מחוץ-לארץ.

ש. כפרית:

מהו ההרכב העותי של מקבלי המטיפנדיות?
האם אפשר להסלק את המסקנה, כי מספר הניגשים
לבחינות הבגרות השנה עולה על מספר הנבחנים אסתקד?
הייתי מבקשת לשמוע מקירה גם על המגמה הצבאית
בחינוך התיכון.

ד. צברי:

כמה פעמים אדם אחד ניגש לבחינות בגרות אכסטרניות
ונכסל במקצוע אחד או יותר יכול לחזור ולהבחן
שוב?

האם בבחינות הבגרות האכסטרניות ישנן בחינות
שונות לאלה שהם בגיל בית-ספר תיכון ואלה שהם מעל לגיל זה?
מהו אחוז בני-עדות המזרח בין תלמידי בתי-הספר
התיכוניים?

פעלה פעם ועדה שבדקה את המצב בתי-הספר
התיכוניים ואף הגישה המלצות. האם המלצות אלו בוצעו?
האם אפשר לקבל פרטים על החוק לחינוך התיכון
שטר החינוך עומד להציע לכנסת?

א. רוזיאל-נאור:

האם בעת בדיקת מצבם הכלכלי של תלמידי המועמדים
למטיפנדיות מביאים בחשבון לא רק את מספר
הנפשות העובדים במשפחה, אלא מבקשים גם את חוות-דעתה של האחות הסוציאלית
בבית-הספר? - כי לעתים קרובות האחות הסוציאלית יכולה לתת תמונה נאמנה
על הנעשה במשפחת התלמיד.
אשר לחלוקת מטיפנדיות מן הקרן המשותפת לבתי-הספר
התיכוניים מסוגים שונים, אני חושבת שזוהי הזדמנות למשרד החינוך לכוון
את התלמידים לבתי-הספר השונים. ברצוני לשאול מדוע אחוז המטיפנדיות
שהוקצב לתלמידי המטיברים הוא נמוך כל-כך? האם אחוז זה בקבע על-סמך
בדיקת המועמדים, או שישנה בזה כוונה אחרת?

א. כלפון:

האם אפשר לדעת כיצד הצליחו בלימודים התלמידים
אשר בשנת תשי"ד קיבלו מטיפנדיות מן הקרן
המשותפת לטובות והמטשלה?
מהו מספר הבקשות למטיפנדיות מן הקרן המשותפת
לשנת תשט"ו?

האם נכון הוא שלבתי-ספר תיכוניים, אשר נהגו
להורות את השפה הערבית 16 או 20 שעות לחודש, ניתנה הוראה לצמצם את
מספר השעות ל-12, בהתאם לתכנית הלימודים החדשה שפורסמה על-ידי משרד
החינוך?

א. ברטו:

ישנה שמועה על הקמת בתי-ספר תיכוניים ממלכתיים
ועל שינוי במבנה בתי-הספר התיכוניים. ד"ר זיו
בסקירתו לא הזכיר זאת, והייתי מבקש לשמוע על כך.
האם ישנה מטאפיזיקה על אחוז התלמידים שהפסיקו
את לימודיהם בבית-הספר התיכון בגלל קשיים כלכליים?

ד. בצר:

מהו מספר בתי-הספר התיכוניים הציבוריים ובתי-הספר
התיכוניים הפרטיים?
האם ידוע מהי רציפות הלימודים בבתי-ספר תיכוניים
של ערב, וכמה מן התלמידים אשר התחילו ללמוד באמת הגיעו ועמדו בבחינות
בגרות?
מהי מידת השפעתו של משרד החינוך על בתי-ספר
תיכוניים לא-ציבוריים?
האם ידוע למשרד החינוך מהי הקלקולציה לכיתה
תיכונית?

האם ידוע מהו אחוז ההישארות בבתי-הספר התיכוניים,
מהו אחוז הנכשלים בבחינות מעבר מכיתה לכיתה ומה הן הדרישות בטוח זה?
מה הן הסיבות לריבוי השעורים הפרטיים בקרב
תלמידי בתי-ספר תיכוניים, ומהי השפעתו של משרד החינוך על תופעת מתן
שעורים פרטיים על-ידי אותם המורים, מאותן הכיתות, מאותו בית-הספר עצמו
בו לומד התלמיד?

או.

ד. נצד: האם זה נכון כי אחוז הנכסלים בבחינות באנגלית גבוה מאד? אם כן - מהי הסיבה?

י. סטילנסקי:

האם ידוע למסדר החינוך על הקטר בין בית-הספר היסודי ובין בית-הספר התיכון בטח הסטיפנדיות? האם ידוע למסדר החינוך שכיתות ח' של בתי-הספר היסודיים אחוזות קדחת הסטיפנדיות, וכי לא תכנית הלימודים מכוונת את הלימודים בכיתות ח', אלא הבחינות לסטיפנדיות? האם מסדר החינוך נתן דעתו על-כך? כיצד בנוי הפיקוח על בתי-הספר התיכוניים? מהו מספר המפקחים והאם אלה מפקחים כוללים או מקצועיים? כיצד מקיפים המפקחים את כל בתי-הספר?

מתוך למעלה מ-80 בתי-ספר תיכוניים קיימים כיום, מהם ישנן ספריות ומעבדות ראיות לשמן? מה דעתו של מסדר החינוך על קיום חוגים בבתי-הספר התיכוניים כחסלמה ותוספת למקצועות הנלמדים? באיזו מידה נפוצים החוגים בבתי-הספר?

מדוע המקצועות ההומניסטיים ובעיקר מקצועות היהדות הם בטפל המדרגה ביחס למקצועות הריאליים? מה דעתו של מסדר החינוך על מצב לימוד ההיסטוריה בבתי-הספר התיכוניים?

אשר למגמות, הבנתי שחמגמות אפשריות בבתי-הספר גדולים, אבל מה יהיה דינם של בתי-ספר קטנים? באשר כאן שמסדר החינוך ידאג לכך שתהיה בחירה רחבה של מגמות. האם זה יחול גם על בתי-ספר בהם אין אפשרות להרבות במגמות?

האם מסדר החינוך חושב על הנהגת סינויים בבחינות הבגרות, או שמא הסיטה הנוכחית תישאר גם לעתיד? מה בקשר להצעה שהועלתה פעם בדבר הנהגת עבודות-גמר במקום בחינות בגרות? האם קיימים בתי-ספר תיכוניים אזוריים, כפי שקיימים בתי-ספר יסודיים אזוריים?

כמה תלמידים סיימו בשנת תשי"ד את בתי-הספר התיכוניים?

ט. ארנא:

מהי דמת הלימודים בכיתות-ההמשך? האם אין נטיה להביא את כיתות-ההמשך למצב של בתי-ספר תיכוניים? אשר לסטיפנדיות, האם מסדר החינוך בדק מי מכסה את ההפרט בין אותן 65 לידות שמסלם תלמיד בעל סטיפנדיה לבין הסכום שהוא היה צריך לשלם למעשה, לאחר הפחתת הסטיפנדיה מסכר-הלימוד הרגיל? האם אין נטיה לתת סטיפנדיות גבוהות יותר לתלמידים מוכשרים ביותר, שאין באפשרותם לשלם סכר-לימוד איזה שהוא? איזה מקצועות מציינים את המגמה החברתית? לא ברור לי מדוע קטנים בלימוד שפות זרות. אני חושב שהוראת שתי שפות זרות במגמה הומניסטית זהו דבר טוב מאד.

היו"ר ש. פרסיץ:

מהו אחוז הסטיפנדיסטים הנכסלים בבחינות בגרות? מהו אחוז בוגרי בתי-ספר יסודיים הממשיכים ללמוד בבתי-הספר התיכוניים לפנייהם? האם אחוז זה מסכן את דמת ההשכלה התיכונית במדינה ומטילא גם את ההשכלה הגבוהה? האם כל אלה הלוטדים בבתי-ספר תיכוניים באמת ראויים לזה טבחינת כטרונותיהם והכשרתם? האם לימודים אלה נותנים להם עוד טהו נוסף לתעודת בגרות, המקנה לבעליה זכות זו או אחרת ומנמיכה את הרמה הכללית של ההשכלה במדינה? כ-10,000 תלמידים לומדים בבתי-ספר תיכוניים בלי סטיפנדיות, בעוד שלפי עניות-דעתי בני עשירים ביניהם מהווים רק 28%. האם התלמידים האלה ביקשו סטיפנדיות ולא נענו? אם לא ביקשו - מדוע? האם ידוע כמה ילדים רצו ללמוד בבתי-ספר תיכוניים ולא יכלו בגלל סכר-הלימוד?

מר טריד:

ברצוני להוסיף על דברי ד"ר זיו. הבחינות לסטיפנדיות סקרן מסדר החינוך היו הטנה יותר פשוטות ויותר קלות מאשר בשנים עברו, וזה לא בגלל הרצון להוריד את הרמה, אלא מפני שהבחינות הקודמות נמצאו מסורבלות. אשר לדברי חה"כ סטילנסקי, הרי אנו עומדים בפני סינוי מוחלט בשיטת הבחינות לסטיפנדיות. אנחנו מחפשים דרכים אחרות לבחירת המועמדים, ולאחר שנמצאן נבטל את הבחינות, כך שקדחת הבחינות בכיתות ח' של בתי-הספר היסודיים תחלוף מטילא.

היו"ר ש. פרסיץ:

היינו מבקשים לקבל את תכנית הטעורים למגמות הטונות בבתי-הספר התיכוניים.
(היטיבה ננעלה בשעה 13.15)